Η διάψευση της «αριστερής διακυβέρνησης» και τα κινήματα των από τα κάτω

Νίκος Κατσιαούνης

Η οριακή κατάσταση που έχει οδηγήσει η κρίση το πολιτικό σύστημα και τις δυνάμεις που δρουν εντός αυτού (συμβαδίζουσες και αντίρροπες), εκτός από την αδυναμία απάντησης και διεξόδου, έχει φέρει στην επιφάνεια και ένα πλήθος παρερμηνειών και συγχύσεων τόσο αναφορικά με την πραγματικότητα όσο και με τις προοπτικές δημιουργίας μιας καινούργιας κατάστασης. Και σε τέτοιες περιπτώσεις αυτό που συνήθως γίνεται είναι ο καθένας να προσπαθεί να θέσει την πραγματικότητα στην υπηρεσία της ιδεολογίας του.

Η λογική της ανάθεσης και ένας απονενοημένος, αλλά κατανοητός στην παρούσα κατάσταση, μεσσιανισμός, που κυριαρχεί στο κοινωνικό πεδίο, όσο γρήγορα έφερε τον Σύριζα στην κυβέρνηση άλλο τόσο γρήγορα ανέδειξε ότι ουδείς μπορεί να ξεφύγει από την κόλαση της εξουσίας. Τώρα που τα επικοινωνιακά τρικ και τα παιχνίδια τελείωσαν, αποκαλύφθηκε η συνολική γύμνια του κόμματος που πρώτη φορά έφερε την «αριστερά» στην εξουσία. Η ελπίδα έγινε γρήγορα συντρίμμια πάνω στον βράχο της υποταγής στη λογική, την οποία βέβαια ο ίδιος ο Συριζα επέλεξε να υπηρετήσει. Κι αυτό ήταν ξεκάθαρο εάν κάποιος δει την πορεία του από την κρίσιμη στιγμή του 2012, από τότε που διά στόματος Τσίπρα κατασκευάστηκε η εικόνα της «αριστερής» διακυβέρνησης και η ρητή επιθυμία για την εξουσία.

Δεν θα ήταν, όμως, σωστό να κρυβόμαστε πίσω από το δάκτυλό μας. Όσοι δεν θαμπώθηκαν από τα κάλλη της εξουσίας και τη «λυτρωτική» ευφορία της ελπίδας, είχαν παρατηρήσει από τότε ότι η κατάκτηση της εξουσίας συνοδεύτηκε από μια ρητορική που δεν είχε τίποτα να ζηλέψει από την κυρίαρχη. Απεριόριστη

προσκόλληση στην έννοια της προόδου και της ανάπτυξης χωρίς καμία διάθεση κριτικής και αποδοχή των κυρίαρχων εργαλείων άσκησης της πολιτικής. Η κρίση της πολιτικής, των κυρίαρχων θεσμών και των νοημάτων που συγκροτούν την κοινωνία ως τέτοια ξαφνικά, ελέω λαϊκισμού και ψευδο-στρατηγικής, μετατράπηκε σε κρίση του έχειν, κρίση της καταναλωτικής δυνατότητας της κοινωνίας. Τα πάντα μετατράπηκαν σε οικονομία. Όμως αυτός ο «εξουσιαστικός ορθολογισμός» λειτουργεί ως ο κινητήριος μοχλός εμπέδωσης των μορφών και των σχέσεων κυριαρχίας. Κι εάν θέλουμε να το απλοποιήσουμε εντελώς, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Σύριζα επιλέγει την παραμονή του στην εξουσία μέσα από μια διαρκή αναίρεση των προγραμματικών του δηλώσεων αλλά και των όποιων ριζοσπαστικών ιδεών του.

Ο ερχομός του Σύριζα στην εξουσία, όμως, προκάλεσε ένα αναμφισβήτητο μούδιασμα και στα κοινωνικά κινήματα και τις κινήσεις που προσπαθούσαν να συγκρουστούν με το υπάρχον. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι τηρήθηκε γενικά (με εξαιρέσεις βέβαια) μια αναμονή για το τι θα πράξει η κυβέρνηση της αριστεράς. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι τα παραδοσιακά κινήματα που επιδιώκουν έναν διαφορετικό κόσμο βρέθηκαν ανέτοιμα απέναντι στο διακύβευμα του ξεπεράσματος της κοινωνικής και πολιτικής κρίσης. Κι εδώ χωράει πολύ κουβέντα. Η χρόνια πρόσδεσή τους στην απλή αντιπαράθεση με τον κυρίαρχο λόγο χωρίς τη δημιουργία προτάσεων (σημασιολογικών και πραξεολογικών) παρά και ενάντια σε αυτόν, έφτασε στο σημείο τώρα που ο κυρίαρχος λόγος καταρρέει (ή εάν δεν συμβαίνει αυτό, σίγουρα δέχεται ισχυρούς τριγμούς) να καταρρέει και ο λόγος των κινημάτων που τον αντιμάχονται. Τώρα που ο βασιλιάς είναι γυμνός, αποκαλύπτει και τη γύμνια των αντιπάλων του. [1]

Το γεγονός ότι οι κοινωνίες είχαν βυθιστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα μέσα στην ασημαντότητα και στην καθολική εξατομίκευση, είχε ως αποτέλεσμα την απόδραση της πολιτικής[2] από το κοινωνικό σώμα. Ως εκ τούτου, εάν δεχθούμε ότι τα κινήματα είναι μια αντανάκλαση της κοινωνίας, αυτή η απόδραση από την πολιτική επηρέασε και καθόρισε σημαντικά και τα

κοινωνικά κινήματα. Οι συγκροτήσεις τους ήταν σε κάποιον βαθμό (ειδικά τα παραδοσιακά κινήματα της αριστεράς και του αναρχικού χώρου) ταυτοτικές.[3] Συγκρότηση, δημιουργία και αναπαραγωγή ταυτότητας για το υποκείμενο και τη συλλογικότητα ενώ η θεωρία και πράξη ήταν δευτερεύοντα. Έτσι, η πολιτική ως διαδικασία θέσμισης στο κοινωνικό απέκτησε θυμικά και όχι λειτουργικά χαρακτηριστικά. Για να το πούμε με απλά λόγια: **Το υποκείμενο έδινε περισσότερο σημασία στο να δηλώσει την ταυτότητά του, για παράδειγμα αναρχικός ή αριστερός, παρά να έχει τη συνειδητοποίηση του σχηματισμού ενός ανταγωνιστικού κινήματος ανατροπής και κυοφορίας νέων σημασιών και νοημάτων.**

Μπροστά στην ανάληψη της εξουσίας από έναν αριστερό σχηματισμό, ειπώθηκαν πολλές απόψεις γύρω από μια διαλεκτική σχέση των κινημάτων και μιας τέτοιας κυβέρνησης. Από το γεγονός ότι, απουσία εναλλακτικής και από τα κάτω πρότασης, ένα αριστερό κράτος θα μπορούσε να αποτελέσει ανάχωμα απέναντι στη νεοφιλελεύθερη βαρβαρότητα μέχρι και ότι τα κινήματα θα πρέπει διαρκώς να πιέζουν προς πιο δημοκρατικές και ελευθεριακές θεσμίσεις τον κρατικό μηχανισμό. Στην παρούσα κατάσταση και με την μεταστροφή του Σύριζα σε έναν κλασικό μηχανισμό διακυβέρνησης και διατήρησης του υπάρχοντος, οι απόψεις αυτές δεν έχουν περιθώρια εφαρμογής. Αλλά όμως αυτή η διαλεκτική σχέση υποστηρίχθηκε και για έναν ακόμη βασικό λόγο. Κι αυτός δεν είναι άλλος από το γεγονός ότι το κράτος στη σημερινή του μορφή έχει αποικειοποιήσει ένα μεγάλο μέρος του δημοσίου χώρου και βίου. Δηλαδή, έχει επεκταθεί σε όλες τις σφαίρες της κοινωνικής ζωής ως ένας μηχανισμός παραγωγής πολιτικής, διοίκησης, πρόνοιας κτλ. Από τις μορφές κυβέρνησης (τοπικές και εθνικές) και την εκπαίδευση μέχρι την υγεία την παιδεία και το συνταξιοδοτικό, το κράτος είναι πανταχού παρόν.[4] Γι’ αυτό και σήμερα για το ξεπέρασμά του χρειάζεται μια ουσιαστική εναλλακτική πρόταση διαχείρισης του κοινωνικού.

Σήμερα, τουλάχιστον στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες, γίνεται όλο και πιο έντονη η παραδοχή ότι το κράτος δεν μπορεί να εγγυηθεί τους όρους της ζωής. Αδυνατεί να νομιμοποιήσει

κοινωνικά τα θεμέλια εγκυρότητάς του. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι θα υπάρξει και εξέγερση απέναντι σε αυτή την κατάσταση. Οι κοινωνίες δεν λειτουργούν με αυτοματισμούς και οι ιδεολογικές βεβαιότητες έχουν πολλάκις γίνει συντρίμμια πάνω στο ακαθόριστο του κοινωνικού πράττειν. Σήμερα, όμως, χρειαζεται μια σοβαρότητα και ένας αναστοχασμός από τη μεριά των κινημάτων για το πώς μπορούν να σχηματίσουν προτάσεις διεξόδου και ελευθερίας από την κυρίαρχη βαρβαρότητα.

Ίσως σήμερα οι παρεμβάσεις στις «ρωγμές» του συστήματος να είναι σημαντικές αλλά όχι επαρκείς για μια ουσιαστική αλλαγή και για έναν κοινωνικό μετασχηματισμό. Το κράτος θα γίνεται ολοένα και πιο αυταρχικό απέναντι στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζεται την εξουσία, και αυτό πιθανότατα να συμβεί όποια απόχρωση κι αν έχει, αριστερή ή δεξιά. Γι' αυτό και χρειάζεται ωριμότητα και φαντασία από τη μεριά των δυνάμεων που ανταγωνίζονται το υπάρχον σύστημα στη βάση της ελευθερίας και της αυτονομίας. Γιατί δυστυχώς παρέμειναν εξαιρετικά προβλέψιμα και έτσι άμεσα αντιμετωπίσιμα από τη μεριά της κυριαρχίας.

Κανείς δεν ξέρει σήμερα πού θα οδηγήσουν οι εξελίξεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Ακόμη και οι κυρίαρχοι φαίνονται ανίκανοι να δώσουν απαντήσεις και λειτουργούν στη βάση μιας πολιτικής και οικουμενικής ρουλέτας με άγνωστο το πού θα καθίσει η μπίλια. Αλλά είναι πλέον εμφανή η ανάγκη για τη δημιουργία ενός συλλογικού οράματος από τα κάτω, μιας νέας αφήγησης που θα καταφέρει όχι μόνο να εμπνεύσει τις κινήσεις της ρήξης αλλά και να δώσει μια νέα και ουσιαστική προοπτική. Γιατί εάν, στην Ελλάδα τουλάχιστον, οι δύο μεγάλες ιστορικές θραύσεις των τελευταίων ετών, ο Δεκέμβρης του 2008 και τα κινήματα των πλατειών, έδειξαν τη δύναμη των από τα κάτω, σήμερα είναι ζητούμενο το πού θα στραφεί αυτή η δύναμη και φυσικά εάν αυτό μπορεί να υλοποιηθεί. Κανείς δεν έχει την ψευδαίσθηση ότι όλη η κοινωνία θα συνταχθεί σε ένα νέο και μοναδικό όραμα. Αυτές οι ιδεολογικές αυταρέσκειες είναι μόνο για τους φαντασιόπληκτους. Αλλά ίσως χρειάζεται ένας

αναστοχασμός του πώς οι πολλαπλότητες των μορφών εναντίωσης στο υπάρχον θα λειτουργήσουν μετωπικά, μέσα από την πολυφωνικότητα και τη διαφορετικότητά τους. Γιατί αυτές οι πολλαπλότητες των κινημάτων από τα κάτω είναι που δημιουργούν σήμερα ό,τι πιο ριζοσπαστικό παράγεται στο πλαίσιο μιας εκ νέου θέσμισης του κοινωνικού. Και ο δρόμος μπορεί να ανοίξει μόνο περπατώντας…

[1] *Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρξαν και υπάρχουν σημαντικά κινήματα που πέτυχαν νίκες και συγκρότησαν νέες θεσμίσεις στο κοινωνικοιστορικό πεδίο.*

[2] *Η πολιτική εδώ νοείται ως η συμμετοχή και η ενασχόληση με τα κοινά, ο τρόπος που θεσμίζεται και λειτουργεί η κοινωνία.*

[3] *Αυτό δεν σημαίνει ότι η αναζήτηση και η συγκρότηση ταυτότητας, αλλά και η επιθυμία του ανήκειν κάπου, δεν αποτελεί ουσιαστική διαδικασία για το άτομο.*

[4] *Αλέξανδρος Κιουπκιολής, Για τα Κοινά της Ελευθερίας, κεφάλαιο «Για μια άλλη δημοκρατία των κοινών», Εξάρχεια, Αθήνα 2014. Εδώ κάποιος μπορεί να δει μια διεξοδικότερη ανάλυση της επέκτασης του κράτους σε όλες τις σφαίρες της κοινωνικής ζωής και μια ανάλυση των θεωριών περί της διαλεκτικής σχέσης κινημάτων–κράτους μέσα από την πολιτική της διαζευτικής σύζευξης.*

*Το παρόν κείμενο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Unfollow, στο τεύχος Σεπτεμβρίου 2015